

odamızdan

TÜRK MÜHENDİSLERİNİ GÜDÜK BIRAKTIRANLARLA SAVAŞALIM!

İnşaat Mühendisleri Odasının Genel Kurulunda, İnşaat Mühendisi Metin Ger'in yaptığı bu konuşma Dergimizde yayınlanmasına Genel Kurul'ca karar verilmiştir.

Hazırlayanlar :

Mehmet ORMANCI

Metin GER

Sayın Genel Kurul üyeleri,

Çalışma Raporu'nun «Mühendislik Hizmetlerinin Geliştirilmesi» başlığını taşıyan bölümünü birlikte gözden geçirelim. Aşağıdaki ifade, rapordan aynen alınmıştır: «Bu duruma bir açıklık getirmek, daha geniş anlamıyla, mühendislik bürolarının geliştirilmesiyle, bugünden yarına, yeni teknik ilerlemeyi, teknik bilgi ve tecrübeyi en kısa zamanda yurtda, ulusal çıkarımıza en uygun biçimde sağlamanın çarelerini saptamak üzere büyük işveren kuruluşlarımızın başındaki üyelerimizden şu ve benzer soruların cevabını aramak üzere kendilerinin yardımlarının istenmesine Yönetim Kurulu karar vermiş ve bir uygulamaya geçmiş bulunuyor».

Bu cümleden ortaya çıkan sonuç şudur : Yönetim Kurulunun bu konuda bir fikri yoktur ve bazı çareler saptamak üzere, büyük işveren kuruluşların başındaki üyelerden medet ummaktadır.

Oysa, aynı bölümde bir parça ilerlersek, bu kez de şu cümlelerle karşılaşırız : «Mühendislik hizmetlerinin milli teknolojimizi yaratarak, millî yararımıza en uygun biçimde ve üstün kaliteli halde edebilmeleri için Odamızca yapılacak çok şey vardır. Bunun yolu da çok kuvvetli gerçekçi, Odamızın benimsemiş olduğu görüşlerin, savunulabilecek nitelikleri ile, ortaya konulmasıdır».

Arkadaşlar, buna Çalışma Raporu denilemez. Bazı soyut ifadeleri ardarda sıralamakla, büyük çalışma raporları hazırladıklarını sanan kimseler, İnşaat Mühendisleri Odası'nın bugüne kadar yönetegelmışlerdir. Çalışma raporları yönetim kurullarının, problemler karşısındaki görüşlerini ve bu görüşlerin ışığında giriştikleri eylemlerin somut örneklerini ortaya koyması gereken raporlardır.

BİLİMSEL SEVİYE GÜDÜK BIRAKTIRILIYOR!.

Mühendislik hizmetlerinin geliştirilmesi konusunu, daha doğru bir deyimle, Türk mühendislerinin bilimsel seviyesinin güdük bırakılması sorununu, uygulamalardan alacağımız somut örneklerin ışığında incelersek, «sayın büyüklerimizin yardımı» gerekmeden ve onların hiçbir zaman bilmemizi istemiyecikleri doğru sonuçlara varabiliriz.

İşe mühendisliğin tam anlamıyla gelişmesi için gerekli koşulları açıklığa kavuşturmakla başlamak gerekir. Kısaca söyleyecek olursak, mühendislik, teori ile pratiğin en iyi biçimde bağdaştırılması, birleştirilmesi, gereken bir meslek dalıdır. Sadece eğitim döneminde edindiği anahtar bilgilerle yetinmeye çalışan bir teknisyen, bilimsel seviyesini körletmeye mahkûmdur. Şu halde, bir teknisyen için asıl eğitim, pratiğe atılmakla başlıyor demektir. Burada, öğrenilen anahtar bilgiler deneye vurularak pekiştirilecek karşılaşılan yeni problemler çözülerek devamlı bir gelişim sağlanacaktır. Sözü geçen bu eğitim alanlarından Türk mühendislerinin yararlanma olanağı, acaba var mıdır? Şüpheli yok ki, ülkemizdeki bütün yatırımların proje ve uygulamalarının Türk mühendisleri için eğitim alanları olması gerekir. Ama gerçekte böyle midir, onu araştırmaya çalışalım.

YATIRIMLARI KİMLER YAPIYOR?

Aklımıza gelen yatırımlar ile bunların proje ve uygulamalarının kimler tarafından yapıldığını saymakla, güvenilir bir sonuca varmak mümkündür :

Karadeniz Bakır Tesisleri (Mc. Kee — Amerikan), Akdeniz Gübre Tesisleri (Haldor Topsoe — Danimarka), Gülüşkür Köprüsü (Danimarka), Yarımca Petrokimya Tesisleri (Foster Wheeler — Amerikan), Gökçekaya Barajı (Ebasco — Amerikan), Keban Barajı (Ebasco — Amerikan), Adana — Pozantı ekspres yol projesi (Amerikan), Gebze — İzmit ekspres yol projesi (İtalyan), Ayvacık Barajı (Japon), Ankara Elektrik - Gaz Otobüs İşletmesi gaz deposu (Freiderik Kochs — Alman), Aslantaş Barajı (Hollanda — Kanada).

Görüldüğü gibi, ikametgâh yapıları dışında bütün yatırımların proje ve uygulamaları, yabancı firmalar tarafından yapılmaktadır. Bunun nedenine geçmeden önce, bu proje ve uygulamaların Türk teknisyenleri tarafından yapılıp yapılamıyacağı üzerinde bir parça durmak, uygun olacaktır sanırım.

«Dolgu baraj» ve proje uygulamalarının Türk teknisyenleri tarafından rahatlıkla yapıldığı bütün meslekdaşlarımızca bilinmektedir. Buna rağmen, baraj konusunda yine baskı ve özellikle dış baskı hâkimdir. Yukarıda adı geçen üç baraj örneği, bunu açıkça göstermektedir. Bâzi çevrelerce Türk teknisyenlerinden yüzlerce defa yetenekli gösterilmek istenen yabancı firmalardan biri olan Ebasco'nun yaptığı Gökçekaya Barajında, bildiğiniz gibi, bir tünel çökme olayı olmuştur. Eğer bu baraj, Türk teknisyenleri tarafından yapılsaydı ve böyle bir olay meydana gelseydi, karşılaşılabilecek tepkinin ne kadar farklı olacağını tahmin edebilirsiniz. Ama Ebasco'nun tüneli çökmüş ve kimseden çıt çıkmamıştır!

MÜHENDİSLİK DİPLOMASINI KOMİSYONCULUK İÇİN KULLANANLARI!

Gelelim endüstri yapılarına. Endüstri yapılarında, saha tanzim ve ünitelerin inşaat uygulama projelerinin yapımı, tamamen inşaat mühendislerine aittir. Genel olarak bir tesis, ne kadar komplike olursa olsun, eğer ünitelerine ayrılarak incelenirse, betonarme karkas bir yapının veya çatı makası çerçeve ve platformlar gibi çelik ünitelerinin karşı-

mıza çıktığı görülür. Türk mühendisleri olarak, biz, bunların projelendirilme ve uygulamalarını bilmiyorsak, nasıl ve ne zaman öğreneceğiz?

Aslında, bunların hepsini meslekdaşlarımızın en iyi biçimde yapacaklarını güvenle söyleyebilecek durumdayız. Somut örnekler de verebiliriz: Çelik anten kulelerin projelendirilme ve yapımı, şüphesiz, özellik arzeden bir konudur. 250 metrelik gergili çelik kule proje ve uygulaması, Türk teknisyenler tarafından, hem de yabancı hiçbir müşavire ihtiyaç duyulmadan, rahatça yapılmaktadır.

Mühendislik diplomasını komisyonculuk yapmak için kullananlar, elbette bu konularda kendilerine güvenemeyeceklerdir. Ve Türk teknisyenlerin böyle işlerin üstesinden gelemediğini ileri süreceklerdir. Onlara, bu işleri yabancılara aktararak milyonlar kazanmak, daha kolay ve kârlı gelecektir ve gelmektedir.

MORRISON'DAN DAHA KÖTÜ OLMAZI..

Bu konuda birkaç örnek vermek isterim :

1 — Yeşilköy Hava Limanı, Türk Hava-yolları idare ve hangar binaları projeleri, Türk mühendis ve mimarlarına duyurulmadan, 5 milyon lira proje bedeli ile Alman Philips Holzman firmasına verilmiştir. Bahis konusu firma, elinde eskiden mevcut bir projeyi ufak tefek değişikliklere uğratarak Türk Havayollarına vermiş ve 5 milyon lira kazanmıştır.

2 — Ankara'da EGO (Elektrik — Gaz — Otobüs İşletmesi) tarafından yaptırılmakta olan 60 bin metreküplük gaz deposu proje ve uygulaması, önce bir Türk firmasına uygulaması perçinli olacak şekilde ihale edilmiş, sonra deponun perçinli yapılmasından vazgeçilmiş, kaynaklı yapılması kararı alınmıştır. Kaynaklı depoların Türk firmaları tarafından yapılamıyacağı gerekçesiyle de, iş Alman Freiderik Kochs firmasına ihale edilmiştir.

3 — Ayvacık Barajı projesi, Devlet Su İşleri Barajlar Dairesindeki arkadaşlarımızın, «kaya dolgu baraj» olarak ülkemizde projelendirilmesi için direnmelerine rağmen, «kemmer baraj» olarak yapılmasının daha rantabl olacağı gerekçesiyle Japon firmasına ihale edilmiştir. Ama gelin görün ki, Japon firması bu işi, «kaya dolgu baraj» olarak projelendirmektedir.

4 — Amerikan firmasına ihale edilen Adana — Pozantı ekspres yolu ile İtalyan firmasına ihale edilen Gebze — İzmit ekspres yolu projelerini yapacak güçten Karayollarındaki arkadaşlarımız yoksun muydular acaba?

Türk teknisyenleri herhalde, bütün bu projeleri, bir Ereğli Demir — Çelik tesislerini, tevsi elvermiyecek biçimde (bir yanı dağ, öteki yanı askerî tesis) planlayıp da, gerekenin iki katı paraya mal eden Morrison firmasından daha kötü yapmazlar.

YABANCI FİRMALARIN HÜNERİ

Bu işleri alan yabancı firmalar, acaba proje yapımı, müşavirlik ve uygulama işlerini nasıl yürütmektedirler? Somut örnekler vererek bunları incelemek, bizi ilgi çekici sonuçlara götürecektir.

Yabancı firmalar, proje yapımını, genellikle iki biçimde yürütmektedirler :

1 — İş alan yabancı firma, güya Türk teknisyenlerinin gelişimini sağlamak için kurulmuş olan yerli bir firma ile birlikte çalışma şartını yerine getirmiş olmak için, bir iki idarî bina ya da hangar binası yapımını, birlikte çalıştığı yerli firmaya aktarmakta, asıl özellik taşıyan bütün işleri dışarıya kaçırmaktadır. Bu davranışta milyonların dışarıya kaçırılmasından da önemli olan husus, Türk teknisyenlerinin elinden kendilerini geliştirme imkânını kasıtlı olarak almaları ve toplumunu daima kendilerine bağımlı durumda tutmak art niyetleridir.

Konuyu bir örnekle somutlaştırmaya çalışalım :

Mersin'de kurulmakta olan Akdeniz Gübre Tesislerinin tüm proje ve müşavirlik işleri, Haldor Topsoe isimli bir Danimarka firması tarafından yapılmaktadır. Haldor Topsoe, kimya kuruluşları müşavirlik firması olup kendisinin inşaat ve teknoloji alanında ayrı müşavirlik firmaları vardır. Kamsaks adlı Amerikan firması bunlardan birisidir. Kısacası, bu Danimarka firması, aslında tipik bir komisyoncu firmadır. Adı geçen firma, Akdeniz Gübre Tesislerinin genel konumunu yaptıktan sonra, sâdece saha düzenleme projesi, bir hangar ve bir trafo binası ile idarî binalar dışında kalan bütün üniteleri, yabancı firmalara dağıtmıştır. Bu tutum, emperyalist ülkelerin geri bıraktırmış ülkelerde güttüğü politikanın çok açık bir örneğidir. Bizim açımızdan ise, akla gelen soru şudur: Bu projelerin Türkiye'de yapılamayacağını savunan komisyoncular, acaba Haldor Topsoe'nin yaptığı komisyonculuğu olsun yapacak güçten bile yoksun mudurlar?

YENİ BİR PEŞKEŞ ÇEKME ÖRNEĞİ

Bu komisyoncu firma ile ilişkiler, bu noktada da kalmamış, onunla bir «bütünleşme»ye gidilmiştir. Hem de devlet kuruluşlarıncası.. TÜMAŞ Türkiye Mühendislik Anonim Şirketi adı altında bir şirket kurulmuştur. Şirketin yüzde 40 hissesi Haldor Topsoe'ye aittir. Geri kalan hisseler ise, Şeker Fabrikaları Azot Sanayii ve TPAO arasında bölüşülmüştür. Bu iş, Devlet Plânlama Teşkilâtının tavsiyesiyle yapılmıştır! Şimdi bir kimya tesisleri müşavirlik firması, Türkiye'deki inşaat projelerine sahip çıkma durumuna gelmiştir. Yapılan anlaşmanın ayrıntıları hakkında yeter bilgiye kavuşmuş değiliz. Ama Türk inşaat mühendisleri olarak bu esasları öğrenmenin hakkımız olduğuna inanıyoruz. Bunu ortaya çıkarmak, İnşaat Mühendisleri Odasının görevidir. Oysa, Oda yöneticilerinin bu tip komisyoncular grubu ile bütünleşme sorunu ve Türk mühendislerinin gelişmesi konusundaki kararsız görüşü, Çalışma Raporunun 26 sayfasında ifade edilmiştir. Oda yöneticileri, yine tutarsız ve çelişik görüşleri alt alta sıralamakla yetinmişlerdir. Oysa, yöne-

ticilerin bu konuda kesin görüşlerini belirtip bunlara bir çözüm yolu bulması ve bir eylem biçimine girmesi gereklidir. Böyle bir eyleme girebilmek için, yöneticiler, güçlerini üst makamlardan değil, temsil ettiği teknisyenler kitesinden, yâni bizlerden almalıdır.

EHİLİYETSİZ YABANCILARA AVUÇ DOLUSU PARA!

2 — Tutulan ikinci yol şöyledir: İş alan yabancı firma, kendi ülkesinde sıra mühendisi olarak bile kullanmadığı kimseleri ülkemize müşavir mühendis olarak gönderir. Ya da kendisi burada bir büro kurar (Foster Wheeler'in yaptığı gibi) ya da yerli bürolarımızı kendi kuracağı büro yerine kullanır (Mc. Kee'nin yaptığı gibi). Çünkü ülkemizde mühendislik hizmetinin fiyatı çok ucuzdur. Böylece bizim emeğimizi kullanmak, düşük ücretler ödemek, yabancı firmanın dışarıya kaçıracağı milyonları daha da fazlalaştırır. Ücretler konusunda da bir fikir vermek isterim: Ayvacık Barajı projesinde çalışan sıradan bir Japon mühendisinin aylığı, yaklaşık olarak 22 bin liradır. Eş ve hatta daha üstün vasıflı bir Türk mühendisinin ücreti ise en iyimser hesaplama 6 bin liradır.

Müşavirlik ve proje ücretleri konusunda da fikir vermiş olmak için, yukarıda adı geçen firmaların ülkemizden kaçırdıkları miktarı belirtmek uygun olacaktır.

1 — Foster Wheeler Ankara Proje Bürosu, çalışan elemanların fatura karşılığı ücretleri Petkim tarafından ödendikten başka, ayrıca 2,5 milyon liralık bir komisyon ile uygulama müşavirliği için 25 milyon lira alıp götürmektedir.

2 — Mc. Kee, yaklaşık olarak yatırım bedeli 1 milyar-lira olan Karadeniz Bakır Tesislerinin proje ve müşavirlik ücreti olarak 112 milyon lira alacaktır. Bunun yurdumuzda kalacak kısmı, hiç denecek kadar azdır.

İŞBİRLİKÇİLERİN KARŞISINA DİKİLELİM!

Yukarıdaki örnekleri değerlendirerek dış güçlerin oyunlarını özetleyebiliriz:

1 — Projeleri dışarıya kaçıracak Türk teknisyenlerinin uygulama olanaklarını ellerinden almak ve böylece bilinç düzeylerinin yükselmesini engellemek.

2 — Kendi ülkesindeki işe yaramaz teknisyenleri, müşavir adı altında geri bıraktırmış ülkelere göndermek, böylece onlara yüksek ücretli iş bulmak.

3 — Milyonlarca lira karşılığında alınan projelerin «hamallığı»nı çok düşük ücretlere Türk teknisyenlerine yaptırmak zahmetsiz kazanılan milyonları yurt dışına kaçırmak ve ülkemizde bırakacağı parayla da, kendi çıkarları için kullanacağı işbirlikçi kitleyi geliştirmek ve ayakta tutmak.

4 — Genellikle büyük yatırımcı kuruluşların birer kolu olan yabancı firmaların projelendirmeleriyle bu yatırımcı firmaların satışını arttıracak biçimde malzeme ve gayri iktisadî de olsa sistem empoze etmek.

Öte yandan dış güçlerin ülkemizdeki işbirlikçileri de Türk teknisyenlerinin güçlü olarak, «ağababa»larının karşısına çıkmalarını engellemek için ellerinden geleni esirgememektedirler. Ülkemiz ileri bir kapitalist ülke değildir. Bu nedenle, geniş arşivleri olan büyük özel firmalar mevcut değildir. Böyle kuruluşlar meydana getirmek ve bunların gelişimini sağlamak, ancak devlet eliyle mümkündür. Oysa devlet, böyle örgütleri kurmak değil, mevcutları dağıtmak ve dejenere etmek yolunu tutmuştur. Bir «Devlet Su İşleri» bir «Karayolları» bu konuda güzel örneklerdir. Bu yolda pek ünlü 10195 sayılı yönetmelik başarılı biçimde kullanılmıştır.

Şu anda ülkemizde, yabancı firmalar karşısında sadece dağınık ve pek küçük özel proje büroları vardır. Özel büroların bu konudaki tutumları da incelemeye değer.

Genel olarak proje ile uğraşan bu bürolar üç kategoriye ayrılabilir :

1 — Çoğunlukla belediye işlerini yapan bürolar.

2 — Mimarî konulu projeler yapan bürolar.

3 — Endüstri yapıları ve su projeleri yapan bürolar.

Bu kategorilerden üçüncüsünde çalışan Türk teknisyenleri, kısa vâdeli ve ötekiler uzun vâdeli çıkarları açısından yabancı firmaların karşısına çıkmak durumundadırlar. Ne var ki, uygulamada görülen şudur : Bu tip firmalar, bir mücadeleyi göze almaktansa, kısa vâdeli maddî çıkarları için yabancı firmalarla bütünleşmeye gitmeyi daha uygun bulmaktadır. Bu da, esasen emperyalizmin politikasıdır ve ülkemizde başarıyla yürütülmektedir.

ODANIN GÖREVİ.

Türk teknisyenleri adına yabancı firmalara karşı çıkmak, Türk İnşaat Mühendisleri Odasının görevidir. Üyelerine gerçekleri en açık ve somut örneklerle anlatarak tüm üyelerin desteğini sağlamak ve belli direniş biçimlerine geçmek Odamızın ödevidir. Ne var ki, İnşaat Mühendisleri Odasının bunu yapabilmesi için, yönetici kadrosunun belirli özelliklere sahip olması gerekir.

Bugüne kadarki Oda yöneticilerinin yapısını incelersek, çoğunluğun ya devlet çarkının üst kademelerindeki kimseler ya da özel sektörde sıvrılmış kimseler olduklarını görürüz. Siyasal iktidarın, bu sorunlar karşısındaki tutumunu benimsemiş olmaları gereken bu tip yöneticilerin, siyasal iktidarlar karşısına açıkça çıkamamaları doğaldır. Öyleyse, öncelikle yapılacak iş, İnşaat Mühendisleri Odasının yönetimini, gerçek sahiplerine kavuşturmak olacaktır. Bu kimseler, objektif koşulları siyasal iktidarla mücadelelerine engel teşkil etmeyecek olan, İnşaat Mühendisleri Odasının tabanından gelen üyeleri olmalıdır. Genel Kurulumuzun, Oda yönetimini gerçek sahiplerine kavuşturacağına inanıyorum.

**1 — TECRÜBELİ STATİKER
ARANMAKTADIR,
2 — GENÇ STATİKERLER
ARANMAKTADIR,
TEL: 12 58 48 — ANKARA**